

**Opinia do ustawy o zmianie ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów
bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów
i ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej- Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko
Narodowi Polskiemu**

Ze względu na przyjęty terminarz prac nad ustawą o zmianie ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów i ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej- Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, a w związku z tym krótki czas na zapoznanie się z materiały ustawy, w opinii ograniczono się do syntetycznego przedstawienia uwag konstytucyjnych, jakie wiążą się z niniejszą ustawą oraz przedstawiono niektóre inne wątpliwości natury prawnej.

1. Przepis art. 4 (art. 1 pkt 3 nowelizacji) zawiera katalog osób pełniących funkcje publiczne w rozumieniu ustawy, które obowiązane są do składania oświadczeń lustracyjnych. Odwołując się do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, wątpliwym jest czy wszystkim kategoriom osób wymienionych w art. 4 można przypisać pełnienie funkcji publicznych (np. pracownicy nauki i szkolnictwa wyższego, czy też członkowie zarządów i rad nadzorczych w spółkach handlowych z udziałem Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, którzy nie reprezentują tych podmiotów). Negatywna odpowiedź na to pytanie oznacza, iż istnieje uzasadniona wątpliwość, czy obowiązek składania oświadczeń lustracyjnych nie narusza ich prawa do prywatności. Można też postawić pytanie, jaka wartość chroniona konstytucyjnie – skoro faktycznie osoby te nie pełnią w życiu społecznym roli, którą zwyczajowo przypisujemy funkcjonariuszom publicznym – uzasadnia tak głęboką ingerencję w ich prawo do prywatności (art. 47 Konstytucji).

Kontrowersje konstytucyjne może budzić pozbawianie niektórych osób stanowisk, pełnionych przez nie w podmiotach prawa prywatnego, ze względu na niezłożenie w terminie oświadczenia lustracyjnego (banki państwowe, niektóre spółki handlowe itd.). Regulacja ta

powinna być przedmiotem starannego namysłu m.in. w świetle zasady wolności działalności gospodarczej (art. 20, art. 22, art. 65 Konstytucji). Powyższej uwagi nie wyłącza okoliczność, że wymienione podmioty, z ekonomicznego punktu widzenia, są własnością Skarbu Państwa (współwłasnością Skarbu Państwa).

Podobne zastrzeżenia należy odnieść do stworzonego w art. 22 katalogu osób pełniących funkcje publiczne, o których informacje zawarte w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa podlegają ujawnieniu każdej osobie zainteresowanej.

Należy przypomnieć, iż Trybunał Konstytucyjny dopuszcza obniżenie poziomu ochrony prawa do prywatności osób pełniących funkcje publiczne. Wypowiedział się w tej kwestii między innymi w wyroku z dnia 21 października 1998 r. (K 24/98) oceniając nowelizację ustawy z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne, a następnie potwierdził w wyroku z 5 marca 2003 r. (K 7/01). Wskazał w nich, iż ograniczenie prawa do prywatności osób ubiegających się o pełnienie funkcji publicznych jest uzasadnione wolą uzyskania jak najszerszego zakresu informacji o życiu i przeszłości takich osób, w tym informacji o współpracy z organami bezpieczeństwa państwa. Ograniczenie prawa do prywatności wynikające z samych założeń lustracji należy uznać za konieczne w demokratycznym państwie prawa dla jego bezpieczeństwa, a więc mające uzasadnienie w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Należy jednak podkreślić, iż ograniczenie tego prawa powinno dotyczyć precyzyjnie wskazanego katalogu osób sprawujących funkcje publiczne. Możliwość zaliczenia osób do tej kategorii uzależniona jest od stwierdzenia formalnego związku tych osób z organem władzy publicznej oraz musi się wiązać ze sprawowaniem funkcji w ramach zadań publicznych nałożonych na ten organ władzy (wyrok z 20 marca 2006 r. sygn. akt K 17/05).

2. Ustawa przewiduje, iż prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające fakt złożenia przez osobę lustrowaną niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego stanowi obligatoryjną przesłankę pozbawienia tej osoby pełnionej funkcji publicznej. Sankcja ta obejmuje osoby pełniące funkcje publiczne określone w art. 4 (z wyjątkiem Prezydenta RP) - między innymi Prezesa Rady Ministrów i pozostałych członków Rady Ministrów. Wydaje się, iż takie rozwiązanie jest sprzeczne z Konstytucją, gdyż wprowadza pozakonstytucyjną podstawę pozbawienia tych osób pełnionych funkcji, pomimo, iż ustawa zasadnicza przyznaje takie kompetencje wyłącznie Prezydentowi i Sejmowi (np. poprzez konstruktywne wotum nieufności, rezygnację Prezesa Rady Ministrów). W przypadku Prezesa Rady Ministrów

regulacja ta może stwarzać istotne problemy praktyczne, związane chociażby z zerwaniem ciągłości pełnienia urzędu Prezesa Rady Ministrów oraz brakiem przepisów proceduralnych określających czynności prawne mające doprowadzić do wyboru nowego Prezesa Rady Ministrów (ustawa przewiduje, że Prezes Rady Ministrów zostanie pozbawiony funkcji *ex lege*). Może być przedmiotem sporu, na ile art. 154 i art. 162 Konstytucji będą mogły być – w tej sytuacji – stosowane odpowiednio (przepisy te nie przewidują przesłanki pozbawiającej Prezesa Rady Ministrów funkcji z mocy prawa).

Zgodnie z art. 21g i 21h, skutkiem prawomocnego orzeczenia sądu w stosunku do osoby, która złożyła nieprawdziwe oświadczenie lustracyjne będzie również pozbawienie tej osoby biernego prawa wyborczego na urząd Prezydenta RP oraz zakaz pełnienia funkcji publicznych przez 10 lat. Należy podkreślić, iż przesłanki kandydowania na urząd Prezydenta jak również przesłanki biernego prawa wyborczego w wyborach parlamentarnych określa Konstytucja (odpowiednio art. 127 ust. 3 i art. 99 w zw. z art. 62 Konstytucji) w sposób zupełny, co oznacza niedopuszczalność regulowania dodatkowych przesłanek w ustawach (por. jednak wyrok z 10 listopada 1998; sygn. akt K 39/97).

Należy również zauważyć, iż w toku prac sejmowych przyjęto rozwiązanie, którego istotę wyraża art. 21e ust. 4. Stanowi on, iż *"Przepisów ust. 1 i 3 (przewidują pozbawienie pełnionej funkcji z mocy prawa osoby, co do której wydano prawomocne orzeczenie stwierdzające fakt złożenia nieprawdziwego oświadczenia lustracyjnego; skutek ten powstaje z dniem doręczenia prawomocnego orzeczenia sądowego podmiotowi właściwemu w sprawie pozbawienia osoby pełnionej funkcji publicznej) nie stosuje się w stosunku do osób, wobec których przepisy odrębne przewidują odwołanie z pełnionej funkcji albo wygaśnięcie mandatu w przypadku złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego, stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem sądu."* Konsekwencją wprowadzenia tego przepisu było dokonanie zmian w **niektórych** ustawach odnoszących się do osób objętych obowiązkiem złożenia oświadczenia lustracyjnego (np. w ustawie o Rzeczniku Praw Obywatelskich, o Krajowej Radzie Sądownictwa, o radiofonii i telewizji), w których wprowadzono złożenie nieprawdziwego oświadczenia lustracyjnego, jako dodatkową przesłankę pozbawienia osoby funkcji publicznej na zasadach określonych w tych ustawach. Zmian takich nie wprowadzono np. w ustawie o Rzeczniku Praw Dziecka, ustawie o ochronie danych osobowych w stosunku do Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych. Trudność w ustaleniu racjonalnego kryterium różnicującego sytuację prawną osób zobowiązanych do składania oświadczeń lustracyjnych budzi wątpliwości co zasadności ich różnego traktowania.

3. Ustawa nakłada na osoby pełniące obecnie funkcje publiczne wymienione w art. 4 obowiązek złożenia oświadczeń lustracyjnych w terminie miesiąca od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy (nowe brzmienie art. 56). Brak jest jednak przepisów intertemporalnych, które zwalniałyby z obowiązku składania tych oświadczeń osoby, które złożyły takie oświadczenia zgodnie z ustawą z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne. Reguła, zgodnie z którą złożenie oświadczenia lustracyjnego powoduje wygaśnięcie obowiązku jego powtórnego złożenia w przypadku późniejszego ubiegania się o funkcję publiczną, została wprowadzona w art. 7 ust. 2 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, lecz ma ona zastosowanie "na przyszłość", tj. do osób, które złożą oświadczenia lustracyjne po dniu wejścia w życie tej ustawy.

W szczególności należy zwrócić uwagę, że po wejściu w życie ustawy może dojść do sytuacji, w której w stosunku do tej samej osoby jednocześnie prowadzone będą dwa odrębne postępowania lustracyjne. Jedno na podstawie "starych" przepisów, ponieważ dokończenie postępowań lustracyjnych rozpoczętych przed dniem wejścia w życie ustawy przewiduje przepis przejściowy (art. 63a), natomiast drugie – w związku z brzmieniem art. 56 ust. 1 – na podstawie przepisów "nowych", czyli m.in. w oparciu o zmienioną definicję "współpracy". (Nowa definicja "współpracy" odbiega od definicji ukształtowanej przez orzecznictwo sądowe w tym w szczególności przez orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, poprzez wyłączenie z tej definicji "współdziałania pozornego" i "uchylania się od dostarczania informacji". Z definicji wyłączono również działanie, którego obowiązek wynikał z ustawy obowiązującej w czasie tego działania w związku z pełnioną funkcją, zajmowanym stanowiskiem, wykonywaną pracą lub pełnioną służbą, ale tylko w zakresie, w jakim informacje przekazywane organom bezpieczeństwa państwa nie stwarzały zagrożenia dla wolności i praw człowieka i obywatela oraz dóbr osobistych innych osób). W tych warunkach nie można wykluczyć, że w obu procesach prawdziwość oświadczenia lustracyjnego zostanie oceniona inaczej, a osoba, której oświadczenie było sprawdzane dysponowała będzie dwoma wykluczającymi się nawzajem orzeczeniami sądowymi (dotyczącymi tego samego przedmiotu – ustalenia czy dana osoba jest, czy też nie jest "kłamcą lustracyjnym"). Biorąc powyższe pod uwagę należy rozważyć, czy konstrukcja ustawy zakładająca kontynuowanie procesów lustracyjnych osób, o których wiadomo, że i tak będą "lustrowane" ponownie na nowych zasadach (w oparciu o przepisy ustawy, według nowej definicji) jest zasadna.

4. Zgodnie z art. 22 ust. 3 wyłączenie prawa dostępu do informacji o niektórych osobach pełniących funkcje publiczne następuje w zakresie dotyczącym stanu zdrowia i życia seksualnego. Wyłączenie nie dotyczy osoby zainteresowanej. Przepis ten jest zarówno nieprecyzyjny, jak również budzi wątpliwości w zakresie jego zgodności z konstytucyjną zasadą ochrony prawa do prywatności, ze względu na fakt, iż – przyjmując jedną z możliwych interpretacji - przewiduje ujawnianie danych o stanie zdrowia i życiu seksualnym osób pełniących funkcje publiczne, których dotyczą informacje zawarte w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa, oraz nie wyłącza dostępu do danych osobowych osób trzecich. Odwołując się do orzecznictwa TK należy zauważyć, iż ingerencja w sferę życia prywatnego, jakkolwiek uzasadniona w stosunku do osoby pełniącej funkcję publiczną nie może prowadzić do naruszenia prawa do prywatności osób trzecich, które mogą w ogóle nie podlegać procedurom lustracyjnym unormowanym w ustawie. *"Niewątpliwie istnieją bowiem takie informacje (dane), które również w przypadku osób publicznych nie będą mieściły się w ramach zakresu przedmiotowego sfery prawa do informacji. Będą to np. (...) informacje dotyczące stanu zdrowia czy sfery intymności, w tym życia seksualnego"* (wyrok z 20 marca 2006 r. sygn. akt K 17/05). Zasadny wydaje się w tej kwestii powrót do treści tego przepisu z przedłożenia prezydenckiego.

5. Ustawa przewiduje prawo dostępu każdej osoby do dokumentów organów bezpieczeństwa państwa zgromadzonych w IPN. Prawo to podlega ograniczeniu w stosunku do funkcjonariuszy, pracowników i współpracowników, którym nie udostępnia się dokumentów przez nich lub przy ich udziale wytworzonych. Udostępnieniu osobom zainteresowanym nie podlegają również dokumenty, z których treści wynika, iż: 1) zainteresowany był traktowany przez organy bezpieczeństwa państwa jako tajny informator lub pomocnik przy operacyjnym zdobywaniu informacji, 2) zobowiązał się do dostarczania informacji organowi bezpieczeństwa państwa lub świadczenia jakiegokolwiek pomocy w działaniach operacyjnych, 3) realizował zadania zlecone przez organ bezpieczeństwa państwa. Przepis dotyczący drugiego z wyłączeń budzi wątpliwości w zakresie zgodności z art. 51 ust. 1, w świetle orzeczenia TK z dnia 26 października 2005 r. (K 31/04) dotyczącego konstytucyjności przepisów regulujących dostęp do dokumentów IPN. Trybunał wskazał, iż *"prawo dostępu do urzędowych dokumentów i zbiorów danych odnosi się wyłącznie do dokumentów i zbiorów danych dotyczących danej osoby.(...) Wykluczyć zatem należy objęcie tym prawem konstytucyjnym takich dokumentów i zbiorów danych, które były wytworzone*

przez osoby wymienione w art. 35 ust. 2 ustawy o IPN, osobiście lub z ich udziałem, w związku z pełnieniem zadań funkcjonariusza, pracownika czy współpracownika organów bezpieczeństwa państwa, ale ich bezpośrednio, jako obiektów działalności organów bezpieczeństwa państwa, nie dotyczą". Biorąc pod uwagę przyjęte przez Trybunał kryterium uzasadniające odmowę dostępu (udział osoby w wytworzeniu dokumentów podlegających udostępnieniu) istnieją wątpliwości w zakresie dopuszczalności zastosowania drugiego wyłączenia.

6. Rozwiązania przyjęte w ustawie są niespójne i nie dają jednoznacznej odpowiedzi co do intencji ustawodawcy. Z jednej strony ustawa przewiduje utajnianie informacji zawartych w części B oświadczeń lustracyjnych składanych przez osoby ubiegające się o funkcje publiczne (dane o pracy, służbie lub współpracy z organami bezpieczeństwa państwa z podaniem daty ich podjęcia i zakończenia) oraz procedurę sądową kontroli prawdziwości tych oświadczeń, z drugiej strony - zobowiązuje IPN do publikacji danych osobowych pracowników, funkcjonariuszy jak również osób współpracujących ze służbą bezpieczeństwa państwa a więc nakłada obowiązek merytorycznej weryfikacji dokumentów dotyczących tych osób bez uprzedniej oceny sądowej.

7. Biorąc pod uwagę konstytucyjne uprawnienia organów uczestniczących w procesie stanowienia prawa oraz fakt, iż cel zakładany przez ustawę nowelizującą może być osiągnięty wyłącznie jeżeli wejdzie ona w życie najpóźniej z dniem wejścia w życie ustawy nowelizowanej (1 marca 2007 r.), konieczne jest **rozważenie zmiany terminu wejścia w życie omawianej ustawy** tj. ustawy z dnia 26 stycznia 2007 r. o zmianie ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów i ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

PROPOZYCJA POPRAWEK (w związku z uwagą w pkt 4):

...) w art. 1 w pkt 8:

a) w art. 22 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

"3. Prawo dostępu do informacji, o którym mowa w ust. 1 i 2, podlega wyłączeniu w zakresie dotyczącym:

- 1) informacji ujawniających pochodzenie etniczne lub rasowe, przekonania religijne, przynależność wyznaniową oraz danych o stanie zdrowia i życiu seksualnym;
- 2) danych osobowych innych osób, chyba że były one pracownikami lub funkcjonariuszami organów bezpieczeństwa państwa;
- 3) danych adresowych i numerów PESEL;
- 4) informacji ujawniających stan majątkowy, a w szczególności nieruchomości oraz rzeczy ruchome stanowiące dobra kultury w rozumieniu przepisów o ochronie dóbr kultury.",

b) po ust. 3 dodaje się art. 3a w brzmieniu:

"3a. Osoby, o których mowa w ust. 1 i 2, mogą wyrazić pisemną zgodę na ujawnienie informacji, o których mowa w ust. 3 pkt 1 i 4.";

Uwagi szczegółowe:

1. W art. 4 w pkt 29 i 30 powinna być mowa o "ich zastępcach" a nie o "jego zastępcy" aby nie było wątpliwości, że przepis odnosi się zarówno do zastępców kierowników komórek organizacyjnych centrali ZUS i KRUS, a nie wyłącznie do zastępców kierowników jednostek terenowych.

PROPOZYCJA POPRAWKI:

...) w art. 1 w pkt 3, w art. 4 w pkt 30 i 31 wyraz "jego" zastępuje się wyrazem "ich";

2. Przepis art. 7 ust. 4 stanowi, iż tryb składania oświadczeń lustracyjnych przez m.in. członków organu związku jednostek samorządu terytorialnego określają przepisy odpowiednich ordynacji. Należy jednak zauważyć, iż ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, stanowi w art. 206, że przepisy ordynacji mają zastosowanie wyłącznie do przeprowadzenia wyborów do organów stanowiących obligatoryjnych związków komunalnych oraz do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład tych związków (chyba że ustawa o utworzeniu związku komunalnego stanowi inaczej), a więc nie dotyczy ona organów związków jst utworzonych dobrowolnie. Ordynacja "samorządowa" nie odnosi się również do członków zarządów powiatów i zarządów województw, którzy nie pochodzą z wyborów powszechnych.

PROPOZYCJA POPRAWKI:

...) w art. 1 w pkt 6, w art. 7 w ust. 4 wyrazy "osoby, o których mowa w art. 4 pkt 1, 2 i 17" zastępuje się wyrazami "Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, posła, senatora, posła do Parlamentu Europejskiego oraz wójta (burmistrza, prezydenta miasta) i radnego (*członka organu jednostki samorządu terytorialnego pochodzącego z wyborów powszechnych*)";

3. Wart. 18 ust. 2 pkt 2 uregulowano przesłanki wyłączenia jawności części rozprawy w postępowaniu lustracyjnym. Biorąc pod uwagę treść art. 19, który wskazuje na stosowanie Kodeksu postępowania karnego w zakresie **nieuregulowanym** przepisami niniejszej ustawy, wydaje się, iż wyłączeniu uległy przesłanki wyłączenia jawności rozprawy określone w art. 360 kpk. Oznacza to np. niemożliwość wyłączenia jawności w zakresie okoliczności, które ze względu na ważny interes państwa powinny być zachowane w tajemnicy, a więc informacji stanowiących tajemnicę państwową (w rozumieniu ustawy o ochronie informacji niejawnych). Takie wyłączenie wydaje się być nieuzasadnione.

PROPOZYCJA POPRAWKI:

...) w art. 1 w pkt 8, w art. 18:

- a) w ust. 1 wyrazy "ust. 2" zastępuje się wyrazami "ust. 1a i 2",
- b) dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

"1a. Sąd wyłącza jawność rozprawy w przypadkach, o których mowa w art. 360 § 1 Kodeksu postępowania karnego.";

4. Wyjątek od zasady ustalonej w art. 20 ust. 1, iż postępowanie lustracyjne wszczynane jest na wniosek prokuratora Biura Lustracyjnego IPN, stanowi nie tylko ust. 3-5 tego artykułu ale również art. 21c. Z treści tego przepisu wynika, iż oświadczenie lustracyjne kandydata na Prezydenta RP, sąd rozpatruje po otrzymaniu go od Państwowej Komisji Wyborczej. Z przepisem tym koresponduje art. 40b ust. 1 ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, który stanowi, iż PKW przekazuje oświadczenie kandydata sądowi, a ten wszczyna postępowanie lustracyjne z urzędu.

PROPOZYCJA POPRAWKI:

...) w art. 20 w ust.1 po wyrazach "w ust. 3-5" dodaje się wyrazy "oraz art. 21c";

5. Ustawa gwarantuje prawo do kasacji od prawomocnych orzeczeń sądowych (na warunkach określonych w ustawie) przewidując jednocześnie, iż negatywne skutki

złożenia nieprawdziwego oświadczenia lustracyjnego nastąpią **z chwilą doręczenia prawomocnego orzeczenia sądu** podmiotowi właściwemu w sprawie pozbawienia osoby lustrowanej funkcji publicznej (art. 21e), w więc przed upływem terminu do wniesienia kasacji i bez względu na ewentualną treść rozstrzygnięcia kasacyjnego. Takie rozwiązanie naraża Skarb Państwa na ewentualne koszty związane z roszczeniami odszkodowawczymi z tytułu utraty funkcji publicznej po prawomocnym orzeczeniu sądu, w razie uwzględnienia skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy.

6. Należy zauważyć, iż istnieje brak spójności pomiędzy przepisami niniejszej ustawy a ordynacjami wyborczymi w następujących kwestiach:
- 1) ustalenia momentu utraty mandatu przez posła i senatora. W ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu skutek ten powstaje po rozpatrzeniu kasacji lub upływie terminu do jej wniesienia. Opiniowana ustawa przewiduje zaistnienie negatywnych skutków złożenia nieprawdziwego oświadczenia lustracyjnego **z chwilą doręczenia prawomocnego orzeczenia sądu** podmiotowi właściwemu w sprawie pozbawienia osoby lustrowanej funkcji publicznej;
 - 2) pomimo, iż ustawa zmienia właściwość sądów rozpatrujących oświadczenia lustracyjne, zastępując sąd apelacyjny w Warszawie sądami okręgowymi, brak jest odpowiednich zmian w ordynacji wyborczej "prezydenckiej" oraz "parlamentarnej";
 - 3) w art. 7 ust. 5 nałożono na organy, którym składane są oświadczenia lustracyjne obowiązek przekazywania ich do Biura Lustracyjnego IPN. Pomimo to w ordynacjach wyborczych pozostają odmienne uregulowania – oświadczenia przekazuje się sądowi;
 - 4) w ordynacji "samorządowej", ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego i ustawie o bezpośrednim wyborze wójta, brakuje zmian w przepisach określających przesłanki wygaśnięcia mandatu, uwzględniających nową przesłankę - złożenie nieprawdziwego oświadczenia lustracyjnego;
 - 5) istnieje rozbieżność pomiędzy organami, którym przedkłada się oświadczenia lustracyjne w ustawie o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Państwowa Komisja Wyborcza) a organami właściwymi na podstawie ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu oraz ordynacji do Parlamentu Europejskiego (właściwa komisja wyborcza - w zakresie części A oświadczenia i Państwa Komisja Wyborcza - w zakresie części B), należy również zauważyć, iż obejmując obowiązkiem składania oświadczeń lustracyjnych radnych oraz wójtów (burmistrzów i prezydentów miast)

nie wprowadzono regulacji dotyczących trybu postępowania z oświadczeniami z uwzględnieniem różnic wynikających z wypełnienia oświadczeń w części A i części B – analogicznie do rozwiązań dotyczących posłów i senatorów.

Rozstrzygnięcie wszystkich tych kwestii wymaga podjęcia pewnych decyzji merytorycznych. Przedstawione poniżej propozycje poprawek nie rozwiązują wszystkich wątpliwości.

PROPOZYCJE POPRAWEK:

kwestia opisana w pkt 1:

...) w art. 1 w pkt 24, w art. 42 po pkt 2 dodaje się pkt ... i ... w brzmieniu:

"...) w art. 177 ust. 5 otrzymuje brzmienie:

"5. Wygaśnięcie mandatu posła z przyczyny, o której mowa w ust. 1 pkt 8, następuje z chwilą wydania prawomocnego orzeczenia stwierdzającego fakt złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia, o którym mowa w art. 144 ust. 5 pkt 3.";

...) w art. 213 ust. 5 otrzymuje brzmienie:

"5. Wygaśnięcie mandatu senatora z przyczyny, o której mowa w ust. 1 pkt 8, następuje z chwilą wydania prawomocnego orzeczenia stwierdzającego fakt złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia, o którym mowa w art. 144 ust. 5 pkt 3, w związku z art. 190.";

kwestie opisane w pkt 2-4

...) w art. 1 w pkt 24, w art. 42 po pkt 2 dodaje się pkt ... i ... w brzmieniu:

"...) art. 174 uchyla się;

...) art. 210 uchyla się;"

...) w art. 1 w pkt 13, w art. 34 lit. b otrzymuje brzmienie:

"b) w art. 40b ust. 1 otrzymuje brzmienie:

1. Państwowa Komisja Wyborcza przekazuje niezwłocznie oświadczenie kandydata, o którym mowa w art. 40a ust. 5, sądowi okręgowemu właściwemu ze względu na miejsce zamieszkania tego kandydata. Sąd wszczyna postępowanie lustracyjne z urzędu.";

...) w art. 1 w pkt 20, w art. 38 po lit. b dodaje się lit. w brzmieniu:

"...) w art. 190:

a) w ust. 1 po pkt 3 dodaje się pkt 3a w brzmieniu:

"3a) złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia, o którym mowa w art. 99 ust. 2b;"

b) po ust. 6 dodaje się ust. 7 w brzmieniu:

"7. Wygaśnięcie mandatu radnego z przyczyny, o której mowa w ust. 1 pkt 3a, następuje z chwilą wydania prawomocnego orzeczenia stwierdzającego fakt złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia, o którym mowa w art. 99 ust. 2b."";

...) w art. 1 w pkt 30, w art. 47 po pkt 2 dodaje się pkt ... w brzmieniu:

"...) w art. 26:

a) w ust. 1 po pkt 6 dodaje się pkt 6a w brzmieniu:

"6a) złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia, o którym mowa w art. 8 ust. 2 pkt 1a,"

b) po ust. 5 dodaje się ust. 6 w brzmieniu:

"6. Wygaśnięcie mandatu wójta z przyczyny, o której mowa w ust. 1 pkt 6a, następuje z chwilą wydania prawomocnego orzeczenia stwierdzającego fakt złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia, o którym mowa w art. 8 ust. 2 pkt 1a."";

Pojawia się wątpliwość czy taką przesłankę wygaśnięcia mandatu można dodać do ordynacji do Parlamentu Europejskiego.

...) w art. 1 w pkt 32, w art. 49 po wyrazach "poz. 219)" dodaje się dwukropek pozostałą treść oznacza się jako pkt 1 i dodaje się pkt 2 w brzmieniu:

"2) w art. 142 w ust. 1 dodaje się pkt 5 w brzmieniu:

"5) złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów."";

kwestia opisana w pkt 5

Przyjęcie tych rozwiązań wymaga zmiany organu właściwego do składania oświadczenia lustracyjnego w art. 8 ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów.

...) w art. 1 w pkt 20, w art. 38 po lit. a dodaje się lit. w brzmieniu:

"...) po pkt 1 dodaje się pkt 1a i 1b w brzmieniu:

"1a) po art. 99 dodaje się art. 99a w brzmieniu:

"Art. 99a. Jeżeli oświadczenie, o którym mowa w art. 99 ust. 2b, kandydat wypełnia tylko w części A, oświadczenie takie dołącza się do zgłoszenia listy. W wypadku gdy oświadczenie wypełnione jest również w części B - część A jest dołączana do zgłoszenia listy wraz z adnotacją o złożeniu części B, część B zaś jest składana przez kandydata bezpośrednio komisarzowi wyborczemu.";

1b) art. 107 otrzymuje brzmienie:

"Art. 107. Komisja wyborcza niezwłocznie rejestruje we wskazanym okręgu wyborczym zgłoszenie listy kandydatów dokonane zgodnie z przepisami niniejszej ustawy, sporządzając protokół rejestracji. Po jednym egzemplarzu protokołu doręcza się pełnomocnikowi i przesyła komisarzowi wyborczemu wraz z oświadczeniami kandydatów lub informacjami, o których mowa w art. 99 ust. 2b.";

...) w art. 1 w pkt 30, w art. 47 po pkt 1 dodaje się pkt i w brzmieniu:

"...) po art. 8 dodaje się art. 8a w brzmieniu:

"Art. 8a. Jeżeli oświadczenie, o którym mowa w art. 8 ust. 2 pkt 1a, kandydat wypełnia tylko w części A, oświadczenie takie dołącza się do zgłoszenia listy. W wypadku gdy oświadczenie wypełnione jest również w części B - część A jest dołączana do zgłoszenia listy wraz z adnotacją o złożeniu części B, część B zaś jest składana przez kandydata bezpośrednio komisarzowi wyborczemu.";

...) w art. 9 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

"2. Po jednym egzemplarzu protokołu rejestracji doręcza się pełnomocnikowi komitetu wyborczego i przesyła komisarzowi wyborczemu wraz z oświadczeniem kandydata lub informacją, o której mowa w art. 8 ust. 2 pkt 1a.";

7. Ustawa nie zawiera konsekwencji zmiany treści art. 22 ust. 3 (modyfikacja przesłanek wyłączających prawo dostępu do informacji o osobach pełniących funkcje publiczne zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa). *Dokonanie odpowiednich zmian odesłań w art. 18 ust. 2 oraz skreślenie jako zbędnego art. 23 ust. 2 będzie konieczne w razie nieprzyjęcia poprawki przywracającej dotychczasową treść tego przepisu* (poprawka do uwagi w pkt 4 części ogólnej).

PROPOZYCJA POPRAWKI:

...) w art. 1 w pkt 8:

- a) w art. 18 w ust. 2 w pkt 1 i 2 skreśla się wyrazy "pkt 1 i 4",
- b) w art. 23:
 - skreśla się oznaczenie ust. 1,
 - skreśla się ust. 2";

8. W art. 22 ust. 4 ustawa przewiduje ujawnianie informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa o **osobach, które pełniły funkcje publiczne począwszy od dnia 24 sierpnia 1989 r.** Z ustawy nie wynika jednak w sposób jednoznaczny, czy ustawodawca przewiduje udostępnianie ich wyłącznie w trybie określonym w art. 23 (tj. w Biuletynie Informacji Publicznej) czy też również na wniosek, co sugerują odesłania do całego art. 22 zawarte w art. 25 i 27 ustawy.

PROPOZYCJA POPRAWKI:

...) w art. 1 w pkt 8:

- a) w art. 25 w ust. 1 wyrazy "art. 22 zastępuje się wyrazami "art. 22 ust. 1 i 2",
- b) w art. 27:
 - w ust. 1 wyrazy "art. 22" zastępuje się wyrazami "art. 22ust. 1 lub 2",
 - w ust. 2 skreśla się wyrazy ", o których mowa w art. 24 ust. 3";

ewentualnie należy określić od kiedy te informacje udostępniane są na wniosek zainteresowanego.

9. W art. 27 kształtując uprawnienie dyrektora oddziału IPN do odmowy udostępnienia informacji wskazano na "niemożliwość" udostępnienia informacji, bez bliższego określenia przyczyn tej niemożności. Oznacza to swobodę organu w uzasadnianiu odmowy dostępu do informacji, co będzie znacznie utrudniać skuteczne odwołanie się od takiej decyzji oraz jest niezrozumiałe ze względu na fakt, iż chodzi o udostępnienie informacji wcześniej ujawnionych w Biuletynie Informacji Publicznej.

PROPOZYCJA POPRAWKI:

...) w art. 1 w pkt 8, w art. 27 w ust. 1 skreśla się wyrazy "gdy udostępnienie informacji nie jest możliwe, a także";

10. W związku z przysługującym osobie prawie odwołania od decyzji odmawiającej dostępu do informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa państwa o osobach pełniących funkcje publiczne (art. 28 ust. 1) pojawia się pytanie, kto jest organem odwoławczym w tych sprawach. Wątpliwym jest czy w tej kwestii można posiłkować się regulacją zawartą w ustawie o Instytucie Pamięci Narodowej- Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, który wskazuje, iż w sprawach rozstrzyganych decyzją administracyjną, organem pierwszej instancji jest dyrektor oddziału Instytutu Pamięci. Organem odwoławczym jest Prezes Instytutu Pamięci (art. 43 ust. 2), gdyż przepis wyraźnie odnosi się do decyzji wydawanych na podstawie tamtej ustawy.

PROPOZYCJA POPRAWKI:

...) w art. 1 w pkt 8, w art. 27 dodaje się ust. 5 w brzmieniu:

"5. Organem odwoławczym od decyzji, o których mowa w ust. 2, jest Prezes Instytutu Pamięci Narodowej.";

11. Tworząc nowy pion prokuratorski w IPN (Biuro Lustracyjne) wydaje się, iż nie zawarto odpowiednich zmian w ustawie o prokuraturze, dotyczących 1) wskazania osoby właściwej, której przedkładane jest zawiadomienie o zamiarze podjęcia dodatkowego zatrudnienia (art. 49 ust. 6 i 7 ustawy o prokuraturze), 2) zasad wypłacania jednorazowych odszkodowań (art. 51a ust. 2 ustawy o prokuraturze). Przepisy te odnoszą się do prokuratorów Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz prokuratorów oddziałowych komisji, wydaje się więc, że powinny mieć zastosowanie również do prokuratorów Biura Lustracyjnego i prokuratorów oddziałowych biur lustracyjnych.
12. Zmieniony art. 32 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu określa zasady kontroli sądowno - administracyjnej ostatecznych decyzji odmawiających udostępnienia dokumentów ze względu na przesłanki określone w art. 30 ust. 2. Regulacja zawarta w tym przepisie budzi wątpliwości w zakresie w jakim: 1) przewiduje rozpatrywanie skarg na wymienione powyżej decyzje na posiedzeniu niejawnym (zasadą postępowania sądowego jest jawność

mająca swoje uzasadnienie w art. 45 Konstytucji), 2) wyłącza możliwość uzyskania uzasadnienia wyroku w razie uwzględnienia skargi. Wątpliwym jest również, czy możliwe jest uzyskanie odpisu wyroku z uzasadnieniem w przypadku oddalenia skargi. Takie rozwiązania skutecznie uniemożliwią skorzystanie przez skarżącego ze skargi kasacyjnej.

PROPOZYCJA POPRAWKI:

...) w art. 1 w pkt 21, w art. 37 w pkt 18, w art. 32:

- a) skreśla się ust. 4 i 6,
- b) w ust. 8 wyrazy "ust. 4-6" zastępuje się wyrazami "ust. 5";

13. W związku ze zmianą treści art. 39 ust. 5 ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, brakuje przepisu dającego podstawę do korzystania ze zbioru zastrzeżonego przez sądy w postępowaniach lustracyjnych.

14. Brak przepisu nakładającego obowiązek składania oświadczenia lustracyjnego na kandydata ubiegającego się o wolne stanowisko sędziowskie w ustawie o ustroju sądów powszechnych, pomimo, iż z art. 4 pkt 14 wynika, że sędziowie mają być objęci takim obowiązkiem.

...) w art. 1 w pkt 25, w art. 43 w pkt 3 kropkę na końcu zastępuje się przecinkiem i dodaje się pkt 4 w brzmieniu:

"4) w art. 57 w § 1 dodaje się zdanie trzecie w brzmieniu:

"Zgłaszający urodzony przed dniem 1 sierpnia 1972 r. dołącza również oświadczenie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów."";

15. Należy zauważyć, iż nie jest możliwe zrealizowanie normy określonej w art. 56 ust. 2 przez osoby pochodzące z wyborów powszechnych, dla których organem właściwym do złożenia oświadczenia lustracyjnego, zgodnie z art. 8, jest właściwa okręgowa komisja wyborcza (radni, wójt, burmistrz, prezydent miasta). Komisje te bowiem ulegają rozwiązaniu po wyborach. Właściwszym podmiotem byłby komisarz wyborczy. Zmiana tego przepisu uzależniona jest od kształtu rozwiązań przyjętych w związku z uwagami zgłoszonymi w pkt 6.

16. W związku z treścią art. 63, który przewiduje składanie oświadczeń lustracyjnych przez pokrzywdzonych w sytuacji opisanej w tym przepisie, pojawia się pytanie 1) komu należy przedłożyć to oświadczenie, 2) czy oświadczenia te umieszcza się w rejestrze oświadczeń, o którym mowa w art. 11 ustawy.
17. Zmiana wprowadzona w art. 2 do ustawy dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu jest zbędna, gdyż nie zawiera ona nowego merytorycznie rozwiązania w stosunku do obecnie obowiązującego. Należy przypomnieć, iż ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów w art. 39 w pkt 7 wprowadziła normę, zgodnie z którą Kolegium Instytutu Pamięci Narodowej wybierane jest przez Sejm bezwzględną większością głosów (9 członków) i Prezydenta (2 członków). Zmian ta weszła w życie 15 grudnia 2006 r. Konsekwencją przyjęcia opisanych zasad wyboru członków Kolegium Instytutu powinna być zmiana w przepisach określających zasady odwołania tych członków.

PROPOZYCJA POPRAWKI:

...) w art. 1 w pkt 21, w art. 39 w pkt 7 w lit. a, w pkt 4 skreśla się wyrazy " lub przez Senat Rzeczypospolitej Polskiej bezwzględną większością głosów";

18. W załączniku do ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, określający wzór oświadczenia lustracyjnego (załącznik nr 1) w części A sformułowano – z niezrozumiałych powodów - dwie rozbieżne grupy odesłań. W części, która dotyczy oświadczenia o braku służby, pracy lub współpracy odesłano do art. 2 i 3a, natomiast w części zawierającej oświadczenie o pracy, służbie lub współpracy mowa jest o art. 1, 2 i 4. Wydaje się, iż odesłania powinny być w obu przypadkach identyczne, gdyż formułując ocenę charakteru kontaktów (braku kontaktów) z organami bezpieczeństwa państwa, osoba składająca oświadczenie lustracyjne opiera się na tych samych przepisach.

PROPOZYCJA POPRAWKI:

...) w załączniku nr 1 w części A wyrazy "art. 1, 2 i 4" zastępuje się wyrazami "art. 2 i 3a";

19. Ustawa jest niespójna pod względem stosowanej terminologii, np. w art. 7 ust. 2 posłużono się pojęciami "zgoda na kandydowanie, zgoda na objęcie, zgoda na wykonywanie funkcji publicznej" natomiast w kolejnym ustępie jest mowa wyłącznie o kandydowaniu lub wykonywaniu funkcji publicznej, pomimo że oba przepisy regulują to samo zagadnienie – kwestię składania oświadczeń lustracyjnych. Brak również konsekwencji w zakresie stosowania przyjętych skrótów terminologicznych.

Poprawki redakcyjne:

- 1) w art. 1 w pkt 3, w art. 4 w pkt 40 w lit. b i c wyrazy "publicznej lub niepublicznej szkole wyższej" zastępuje się wyrazami "uczelni publicznej lub niepublicznej";
- 2) w art. 1 w pkt 6, w art. 8 w pkt 43 wyraz "w formie" zastępuje się wyrazami "na podstawie";
- 3) w art. 1 w pkt 21, w art. 39 w pkt 18, w art. 31 w ust. 1 w zdaniu końcowym wyrazy "art. 33 ust. 3" zastępuje się wyrazami "art. 33 ust. 1 i 3";
- 4) w art. 1 w pkt 8, w art. 26 w ust. 1 po wyrazach "Udostępnienie informacji" dodaje się wyrazy "w trybie, o którym mowa w art. 25,";

Oprac. Renata Bronowska